

A politechnikai műveltség terjesztése

A politechnikai műveltség megszerzésében a könyvtáros felnőtteknek még többet segíthet, mint az ifjúságnak. Mivel a múltban nem juthattak az iskolában ilyen természetű irányításhoz, főleg a könyvtáros segítségére szorulnak. Mi legyen a vezérelvünk, módszerünk a könyvajánlásban? Ez a kérdés azért vetődik fel, mert felnőtteknél nem állíthatunk fel korosztályi kategóriákat, mint az ifjúságnál. Csak személyes foglalkozás, alaposabb ismerkedés alapján állapíthatjuk meg, hogy kinek milyen az előképzettsége, érdeklődési köre.

Itt az ajánlásra kiszemelt könyveket a könnyebbtől a nehezebb felé haladó sorrendben ismertetjük és a könyvtáros megítélésére bízunk, hogy az egyes olvasóknál mivel kezdje az ajánlást. Az olvasók előképzettsége szerint nagyjából három csoportot állítunk fel.

Az első csoportba — elvben — a csekély előképzettségű olvasókat soroljuk. Gyakorlatban sokszor előfordul, hogy képzetesebb olvasók is szívesen lapozgatnak egy-egy könnyebb, egyszerűbben megírt könyvet. A tapasztalat azt mutatja, hogy a vidékről most felkerült munkások között legnépszerűbbek az ifjúsági könyvek, sőt a mesekönyvek. Az első fokozatban tehát nyugodtan ajánlhatjuk A KÖNYVTÁROS 1953. májusi számában ugyanezen címmel az ifjúság politechnikai neveléséhez javasolt könyveket. Természetesen, nem szükséges az említett cikkben ajánlott sorrendet megtartani. Meltassuk néhány szóval az ajánlott könyveket és az olvasó közülük majd kiválasztja azt, amelyik érdeklődési körének legjobban megfelel.

Jó segítséget adnak még a politechnikai műveltség terjesztésének bevezetéséhez azok a szépirodalmi művek, amelyekben a szerző részletesebben kitér valamely szakma, vagy munkamódszer ismertetésére. Ezeket itt természetesen nem sorolhatjuk fel. Sok ilyen szépirodalmi munkát találunk már új irodalmunkban is, regényt, elbeszélést egyaránt. Sok ilyen könyvről találunk ismertetést — szakmák szerint — az Országos Műszaki Könyvtár »**Mit olvasson...**« sorozatában, vagy az EFEDOSZ által kiadott (ugyancsak a OMK összeállította) építőipari szakmai bibliográfiákban. Az ismeretterjesztő művek olvasatását itt hozzákapcsolhatjuk egy-egy szépirodalmi műhöz, amelyet az olvasó megismert és megszeretett.

Bevezethetjük a politechnikai jellegű könyvek olvasatását a technika történetét tárgyaló művekkel is. A legkönnyebb ilyenfajtaú könyv ezek közül He-

gedüs—Győri: Az ember hidat épít (Athenaeum, 1950). Győri Miklós művészi rajzaival illusztrálva, olyan adatokat közöl a könyv a hidépítés történetéből, melyeket kevés ember ismer. Végigvezet a hidépítési technika történetén, az őskortól napjainkig, befejező részében pedig népszerűen ismerteti a hidépítés legújabb és leghaladóbb módját. Utána ajánlhatjuk az előző cikkemben ismertetett Danilevszkij: Az orosz technika története (Népszava, 1951.) című könyvet. Ennek elolvasása után a felnőttek is bizonyosan érdeklődnek majd a mi népünk műszaki tehetségei iránt is. Sajnos, ezen a téren hiányzanak még a szükséges könyvek. Egészséges kezdeményezés volt a Magyar Természettudományi Társaság füzete: Vajda Pál: Nagy magyar feltalálók (Magyar Term. Tud. Társ., 1951.). Csak az újkor tíz magyar feltalálójával foglalkozik, de munkája így is nagyon érdekes olvasmány. Végül összefoglalónak ajánlhatjuk — ugyancsak az ifjúsági könyvek közül — Zsitkov: Elbeszélések a technikáról (Ifjúsági Könyvkiadó, 1952.) című könyvét. Mint az előző cikkünkben közölt ismertetésből kitűnik, ez a könyv valóban politechnikai jellegű olvasmány, mert minden időszerű műszaki kérdésről ad izeltőt.

A második csoportba azokat az olvasókat sorolhatjuk, akiknek már van valamely előképzettségük, gyakorlati tapasztalatuk (pl. szakmunkások) — vagy az előzőleg ajánlott könyveket már elolvasták. Elsőnek Valgard: A természet erői az ember szolgálatában (Szikra, 1950., Természettudományi Kiskönyvtár 29. sz.) című könyvet ajánljuk. Ez a füzet röviden, de az előbbieknél igényesebben foglalja össze a technika történetét. Ismerteti a fontosabb műszaki felfedezéseket, az első tűzgújástól a korszerű motorig. Főleg az energiafejlesztés kérdéseivel foglalkozik népszerű, érdekes, élvezetes formában. Ezután azoknak a használati cikkeknek népszerűen megírt gyártástechnológiai ismertetéseit ajánljuk, amelyekkel az emberek mindennapi életünkben állandóan találkozhatnak. Különösen a háziasszonyokat nagyon érdekelheti Szánthó: Gyorsfagyasztott termékek előállítására és fogyasztására (Népszava, 1953 Szakszervezeti Ismeretterjesztő Előadások) című füzete. A bevezetés a dolgozó nőről beszél, akinek háztartási gondjait enyhíti a gyorsfagyasztott élelmiszer. Végigvezet a gyorsfagyasztás munkafolyamatain, a nyersanyag kiválasztásától a boltban történő tárolásig. A füzetnek ez a műszaki

része nyilván a férfiolvasókat is érdeklí. A füzet végül újból a háziasszonyoknak nyújt segítséget a gyorsfagyasztott ételek elkészítési receptjeivel. A férfiak érdeklődését azonban talán inkább a távolbalátás kérdése kelti fel. Eről sok népszerű könyvünk van, de ha valaki csak nagyjából akar megismerkedni a távolbalátás lényegével, akkor ugyanezen szakszervezeti ismeretterjesztő sorozatból Molnár: Távolbalátás (Népszava, 1952.) című könyvét ajánljuk olvasásra. Ugyanebben a sorozatban ajánljuk a következőket: Balla: Amit a papirosról tudni kell (Népszava, 1953.). A papírgyártást ismerteti népszerűen a papír feltalálásától a legújabb módszerekig. A füzet végül rövid ismertetőt ad a különféle papírfajtákról és megtanítja az olvasót arra, hogy a mindennapi életben, egyszerű eszközökkel hogyan vizsgálhatja meg a papírost, amelyet használ. Kőbányai: Üveg és porcelán (Népszava, 1952.). Az üvegyártást ismerteti az obszidiántól a munkafolyamatok teljes gépesítéséig, valamint a porcelángyártást történeti fejlődésében. Kár, hogy az érdekes füzet képek és ábrák nélkül jelent meg, holott az olvasók általában szívesen nézegetik a szép üveg és kerámiaáruk képeit. Az üvegről szól a Természettudományos Kiskönyvtár 79. füzete is, Knapp: Amit az üvegről tudni kell (Művelt Nép, 1951.). Ez a füzet illusztrált. Rajzai az üvegyártás régebbi és újabb módszerének mozzanatait ábrázolják. Ez a könyv tudományosabb jellegű, részletesebb az előbbinél és ugyanakkor világos, érthető, népszerű nyelven íródott. Homoródi: Hogyan lesz a fából textil (Népszava, 1952.), ugyancsak a Szakszervezeti Ismeretterjesztő Előadások sorozatában jelent meg. A műanyag-textiliák előállítását ismerteti. A műanyagok elvéről írt bevezetés után a cellulóz-műrostopok készítését tárgyalja.

A harmadik csoportba azokat az olvasókat soroljuk, akiknek már nagyobb az olvasottságuk, némi természettudományos előképzettségük is van, és általában az értelmiségieket. A technika történetével foglalkozó, már előbb említett könyveket ajánljuk ezeknek az olvasóknak is. A gondolkodó embert azonban nemcsak a jelen érdekli, hanem a jövő is — vajjon mit mond a jövőről a tudomány? Az idealista áltudomány képviselői sok olyan hazug elméletet dolgoztak ki, amelyek a holnaptól való félelemmel tölthetik el az embert. Ám Iljin: A holnapi nap (Művelt Nép, 1953. Természettudományos Kiskönyvtár, 96. sz.) című könyvében bízonyítja, hogy a föld kincsei kimeríthetetlenek és az ember biztosítani tudja megélhetését még akkor is, ha az eddiginél jóval gyorsabb ütemben

szaporodik. Ehhez a fejlett technika segíti az embert, aki a világ egyhatodán máris forradalmian megváltoztatta életkörülményeit, átalakítja a természetet és soha nem látott kulturális magaslatokra emelkedik. Ennek a könyvnek az olvasatása felkelti az érdeklődést a természetátalakító munkák technikája iránt, amelynek megismerésére ajánljuk Lőrinc: Gépóriások a Szovjetunióban (Művelt Nép, 1952. Természettudományos Kiskönyvtár 89. sz.) című füzetét. A kommunizmus nagy építkezéseinek gépeivel foglalkozik, ekskavátorokkal, földszivattyúkkal, óriásdarukkal, hatalmas szállítóautókkal stb. A gépeket és munkájukat részletesen és ábrákkal szemléltetve ismerteti. Előadása szakszerű, komoly és világos, amelyet minden laikus is megért. A földmunkák gépesítése után ismertessük meg az olvasót a többi iparágak korszerű gépesítésével. Ehhez ajánljuk Juhász—Bálint: Hogyan segítik automata gépek és gyárak az embert munkájában (Népszava, 1953. Szakszervezeti Ismeretterjesztő Előadások). A Szovjetunió önműködő gépeit és gyárait ismerteti a bányászatban, a kohászatban, a könnyűiparban. A gépeket nem írja le részletesen e népszerű és politikai tartalommal megírt elbeszélő jellegű füzet. Ha azonban az olvasó a részletek iránt érdeklődik és meg akarja ismerni a megmunkálások technológiáját, akkor ajánljuk neki Barátosy: Hogyan készül a szerszám gép (Népszava, 1953. Szakszervezeti Ismeretterjesztő Előadások) című könyvét. Ez azokról a megmunkálási folyamatokról beszél, amelyekről ma a sztahanovista eredményekkel kapcsolatban a napilapokban mind többet olvasunk. Szakszerűen, ábrákkal ismerteti a szerszámgyártás munkafolyamatait, és ez a munka a fémmegmunkálással még nem ismerős olvasók számára is könnyen érthető, élvezetes olvasmány.

Egyes részletkérdésekre az említetteken kívül még a Természettudományos Kiskönyvtárból választottunk ki néhány könyvet. Katrenko: A fekete arany (57. sz.) A kőolaj jelentőségét, eredetét, termelését és felhasználását ismerteti. Szuszlov: A porszem a molekulák között (60. sz.). A kolloidok nagyon érdekes és népszerű ismertetése után a porveszély és porvédelem kérdéseit mutatja be, ami ma minden dolgozó érdekli. Gazda: Új anyagok az ember szolgálatában (61. sz.), a műanyagokat írja le, valamivel részletesebben és több oldalról mutatja be a kérdést, mint a második csoportban említett, a textilműanyagokról írott könyv. A szén is egyike korunk legfontosabb alapanyagainak. Eről két füzetet ajánlunk, a következő sorrendben: Benkő—Lantos: A kőszén

története (73. sz.), Gazda: A százarcú szén (69. sz.), és végül a rokontémájú Freund: A földgáz (76. sz.) című füzetet. A szén után következik a vas. Vécsey: A vas- és acélgártás (84. sz.) a kohászat munkáját ismerteti népszerűen, a nagy kemencétől a különleges acélgártásig. György: Automatagépek (90. sz.). Részletesebben ismerteti meg bennünket az ember új segítőtársainak működésével. Az automatizálás erősen foglalkoztatja a mai ember képzeletét és ezért ajánljuk az erről szóló könyveket, a többi közé beékelve és nem egymásután. A villamosság iránt érdeklődőknek ajánljuk először Gaponov: A villamosság elemei (51. sz.) c. művét, majd Adirovics: Az elektromos áram (63. sz.), Ember: Amíg az áram eljut a fogyasztóig (77. sz.) és Valkó: Telefon és távíró (70. sz.) című füzeteket.

Végül, korunk legnagyobb felfedezéséről, az atomenergiáról is olvassunk el néhány könyvet. Elsőnek Iljin: Az atom világa (Népszava, 1950.) című könyvét ajánljuk, amely legnépszerűbben ismerteti az anyag szerkezetét. Kitaj-

gorszkij: Az anyag szerkezete. (Természettudományos Kiskönyvtár (23. sz.). Világosan, szemléltetően foglalkozik tárgyával, az atomok szerkezetétől a kristályokig. Röviden ismerteti az anyag szerkezetének tanulmányozásához szükséges műszereket és módokat, ezenkívül befejezésében röviden rávilágít arra, hogy miért kell ma az anyagok szerkezetét tanulmányozni. Nem túlzás, ha az atomenergia felszabadítását korszakalkotó felfedezésnek nevezzük. Különös súlyt adnak ennek a kérdésnek azok a politikai események, amelyek az atomenergiát a háború és béke kérdésének központjába helyezték. Ezért szeretem méltóan fejezzük be bibliográfiánkat ha utolsónak a Természettudományos Kiskönyvtár 53. sz. füzetét ajánljuk, amelynek címe: Az anyag szerkezete. Az atomenergia békés célokra való felhasználása.

A politechnikai műveltség megszerzése elősegíti a dolgozók jobb munkáját, közelebb hozza őket mások munkájának megértéséhez, megbecsüléséhez.

DR. HEGEDŰS MAGDA

Az iskolai ifjúsági könyvtárak helyzete és fejlesztésük időszerű kérdései

A tanulók olvasás iránt megnyilvánuló érdeklődésének tervszerű és folyamatos fejlesztése igen jelentős nevelői feladat. Novikov, a kiváló szovjet pedagógiai szakíró így foglalja össze a kérdéssel kapcsolatos véleményét: az olvasás kiszélesíti a gyermekek tudományos és kulturális látókörét, emeli eszmei és politikai színvonalukat, a szocialista társadalom számára sokoldalúan képzett, öntudatos építőket nevel. (Az oktató-nevelő munka megszervezése az iskolában. 317. l.)

Ezeknek a fontos nevelői céloknak a megvalósításához az iskola ifjúsági könyvtára értékes támogatást nyújthat. Pedagógiai jelentősége azért olyan nagy, mert szervezése és működése megfelelő vezetés esetén teljes mértékben az iskola nevelő-oktató célkitűzéseinek van alárendelve. Az élén olyan nevelő áll, aki a gyermekek iskolai munkáját közvetve, vagy közvetlenül ismeri, így az iskola tanulmányi, nevelési követelményeinek a könyvtári munka során érvényt tud szerezni.

Az ifjúsági könyvtár eredményes működésének azonban feltételei vannak.

Ilyen feltételek: 1. a könyvanyag mennyisége álljon arányban a tanulók létszámával, összetétele pedig feleljen meg az iskolai nevelés szükségleteinek. 2. A könyvtári munka szervezése, vezetése kielégítő legyen. A tanulók érdeklődése és az iskola e téren jelentkező követelménye között legyen meg az összhang. A könyvtár működése vonzó és fejlesztő hatású legyen. 3. A felsőbb tanügyi szervek (Tanácsok oktatási osztályai, Oktatásügyi Minisztérium) könyvtárfejlesztési terveik elkészítésénél és azok végrehajtásánál vegyék figyelembe az egyes iskolák ifjúsági könyvtárainak konkrét szükségleteit.

Ha már most ezeknek a feltételeknek a figyelembevételével megvizsgáljuk általános- és középiskoláinkat, megállapíthatjuk, hogy az elmúlt években határozottan fejlődtek. E fejlődés a könyvek vásárlására fordított pénz növekvő számadatain mutatkozik meg a legszembetűnőbben. 1949-ben az O. M. még csak 900.000 forintot irányzott elő az általános és a középiskolák könyvtárainak fejlesztésére (beleértve a nevelői könyv-